

یادداشت

یکی از مهمترین بخشهای پژوهشنامه، «کتابشناسی تحلیلی» است. در این بخش تمامی کتابهایی که در یک فصل در حوزه ادبیات کودک و نوجوان به طبع رسیده است، در شورایی اولیه بررسی می‌شود. سپس آثار برتر به شورای عالی ارسال می‌گردند تا بررسی و تحلیل شوند. آن‌گاه تعدادی از کل کتابها که به تشخیص شوراهای ارزش بیشتری برای طرح دارند، با ارائه چکیده آنها تحلیل و معرفی خواهند شد. هدف از کتابشناسی تحلیلی، نقد آثار نامناسب و مضر نیست بلکه معرفی کتابهای خواندنی و نیز ارج نهادن به آثار خوب، خیلی خوب و عالی است. درباره ترکیب دو شورا و شیوه کارشان مواردی قابل ذکر است:

۱. اعضای شورای اول:

- مصطفی خُرامان: نویسنده و کارشناس داستان
- بابک نیک‌طلب: شاعر و کارشناس شعر کودک و نوجوان
- غلامرضا منفرد: کارشناس ارشد آموزش و پرورش و مدرس مرکز تربیت معلم
- زهرا درودیسان: مسئول اجرایی کتابشناسی

۲. اعضای شورای عالی:

- سوسن طاقدیس: نویسنده و کارشناس داستان کودک و نوجوان
- شکوه قاسم‌نیا: شاعر و نویسنده و مدیر مسئول مجله شتاب

- مصطفی رحماندوست: شاعر، نویسنده، مترجم و سردبیر مجله سروش کودکان
- فرویدین عموزاده خلیلی: نویسنده، سردبیر روزنامه آتابگردان و عضو سردبیری مجله سروش نوجوان
- کریم نصر: تصویرگر و مدرس طراحی
- مهدی حجوانی

۳. کتابهای مورد بررسی تنها حوزه ادبیات و تصویرگری کودک و نوجوان را شامل می‌شوند، یعنی ادبیات داستانی (داستان، نمایشنامه و فیلمنامه)، شعر و آثاری که مایه‌های ادبی دارند و همچنین کلیه شئون تصویری و گرافیکی. بنابراین آثار علمی و یا کمک آموزشی تنها در صورتی که برخوردار از مایه‌های چشمگیر ادبی باشند در این حوزه قرار می‌گیرند.

۴. این کتابها تنها گروههای سنی «الف، ب، ج، د، ه» و یا مشترک بین دو گروه را دربر می‌گیرند، یعنی گروه پیش از دبستان و دانش‌آموزان دوره دبستان، راهتمایی و متوسطه.

۵. در بررسی یک اثر، تمام جنبه‌ها تحلیل می‌شود و نه تنها یک جنبه خاص همچون متن. بنابراین اگر یک کتاب، متنی قوی اما تصاویری ضعیف داشته باشد، معدلی از متن و تصویر به نامش ثبت خواهد شد. کودکان اصولاً از کتابها تأثیری واحد می‌گیرند. بنابراین ما نیز از روزنه چشم کودک به کتابها می‌نگریم و بر این باوریم که تولید کتاب کودک، کاری جمعی است و در نهایت تأثیری یک‌پارچه بر مخاطب

کتابشناسی تحلیلی

کتابهای منتشره در قایستان ۷۵

می‌گذارد.

۶. ملاک شناسایی و جمع‌آوری کتابهای هر فصل، مراجعه به نشریه نهایه و نیز مراجعه حضوری به بازار کتاب است. بنابراین اگر کتابی مدتها پس از تاریخی که در شناسنامه‌اش قید شده است روانه بازار شود - چنانکه بسیار پیش می‌آید - آن را همراه با کتابهای فصل بعد بررسی خواهیم کرد.

۷. اعضای محترم شوراها نسبت به آثار

خودشان اظهار نظر نخواهند کرد.

۸. بسی‌تردید، نخالت ذوق و برداشت شخصی و نیز احتمال خطا و لغزش در قضاوت تا حدی اجتناب‌ناپذیر است، اما اعضای شوراها از خداوند سبحان مدد می‌جویند که جریانی کارشناسانه و سالم در بستر نقد ادبیات کودک و نوجوان جاری کنند. آنها در این راه دشوار، راهبردها و تذکرات را غنیمت می‌شمارند.

فهرست کتابهای بررسی‌شده

نام کتاب	نویسنده/شاعر	نام انتشارات
۱. آشنای غنچه‌ها	افسانه شعبان‌زاد	پنجره
۲. آفتاب برزدندان	سعدآل رسول	بنیاد بعثت
۳. آهو در خواب و باد	لقبال منتضی	سروش
۴. امام و پروانه‌ها	مهری ماهوتی	کجهان
۵. ای جامه بر سر کشیده، بر خیز	محمد رضا سروشار (رضا رهگذر)	پيام آزادی
۶. بلبل و باران	افسانه شعبان‌زاد	کلون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
۷. باغ مخفی	فرانسس هاجسن برنت (ترجمه مهرنگار مهدویان)	قدیانی
۸. بچه‌بلدانی که به دیدن ما آمد	لورکوی آن (ترجمه رضا رهگذر)	تربیت
۹. بوی باران	فریبا کلهر	سروش
۱۰. تاج محمد و نیو سیاه و سفید	عبدالرحمان نیه‌چی	پندلیش
۱۱. جوجه‌نارناری شاه‌موشکنازی	ژیلا احمدی	جوانما
۱۲. چشمها در انتظار	سعد آل رسول	بنیاد بعثت
۱۳. حسنی را خواب برده... (۲)	محمد رضا یوسفی	قدیانی
۱۴. حسنی به خونه‌اش ترسیده (۳)	مژگان شیخی	قدیانی
۱۵. حکایت خوشبختی	مهدی نلوئی	سروش
۱۶. خاک	خسرو باباخانی	حوزه هنری
۱۷. دو حلقه مروارید	مریم جمشیدی	مدرسه
۱۸. دیدار با دریا	عبدالحمید نجفی	پنجره
۱۹. دیگر بار شام	رضا رهگذر	کلون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
۲۰. سبزه شاه‌ها	اسفانله شعبانی	کلون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
۲۱. ستاره‌ها بر خاک	سعد آل رسول	بنیاد بعثت
۲۲. سرود کریمس	چارلز بکنز (ترجمه محسن سلیمانی)	افق
۲۳. سفر	جواد جزینی	نُرحه
۲۴. شاعر و شنبو	اسفانله شعبانی	کلون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
۲۵. صدای پای بهار	محمد ناصری	پنجره
۲۶. قفس کاغذی	سید محمد سعادت لهری	تربیت

سروش	چستر آرون	۲۷. کوگار، شیرکومی
سروش	[ترجمه حسین ابراهیمی (الوند)]	۲۸. گامهای موسیقی
مدرسه	فریبا کلهر	۲۹. گاه روشن، گاه تاریک
حوزه هنری	فرهاد حسنزاده	۳۰. گلهای خنده
سروش	جعفر ابراهیمی (شاهد)	۳۱. گلگمش
کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	(به روایت) فریبا کلهر	۳۲. لافکابور
کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	شبل سیفورد استاین	
قلمرو	(ترجمه محمد احمدی)	
پنجره	راضیه بهقان سلماسی	۳۳. مثل چشمهای بابا
سروش	(به روایت) پیروز قاسمی	۳۴. موعود نورست
آزادگان	ناصر دائری	۳۵. مهبان آسمان
سروش	مهنوش مشیری	۳۶. نقطه طلایی
سروش	مسیز دلفیناه	۳۷. نماز و حکایت حمزه
پنجره	محضر ضا یوسفی	۳۸. همه ستارهها را دوست دارند
قلمرو	مهری ماهوتی	۳۹. یک بقیچه برکت
	(به کوشش) زهرا عابدی	۴۰. یونس

از نگاه آثار

۱. کیفیت معرفی آثار

شماره	تعداد	کیفیت	عدم معرفی	شماره
۲۳	۱۷			۲۳
۷۵	۲۵			۷۵

۲. گروه سنی

تعداد	گروه سنی	الف	الف-ب	ب	ب-ج	ج	ج-د	د	د-ه	ه
۲	فراوانی	۵	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۵	نرسد	۱۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵	۲/۵

۳. وضعیت تألیف و ترجمه

تعداد	دو اثر	تألیف و اقتباس	ترجمه
۵	فراوانی	۲۵	۵
۱۲/۵	نرسد	۸۷/۵	۱۲/۵

۳- قالبهای آثار

قالب	فراوانی	تعداد	برصد
داستان	تصویری	-	۱
	کوتاه	۱۱	۲۷/۵
	مجموعه	۱۴	۳۵
	بلند	۷	۱۷/۵
	رمان	۳	۷/۵
شعر	بلند	۱	۲/۵
	مجموعه	۳	۷/۵
	قصه منظوم	۱	۲/۵
	سفرنامه	-	-
	فیلمنامه	-	-
	نثر ادبی	-	-

۵- قطع کتابها

قطع	فراوانی	تعداد	برصد
رحلی	بزرگ	-	-
	متوسط	۱۱	۲۷/۵
	کوچک	۱	۲/۵
وزیری	بلند	۳	۷/۵
	کوتاه	۳	۷/۵
رقعی		۱۹	۴۷/۵
پالتویی		۳	۷/۵
جیبی		-	-

۶. پرکارترین نویسنده و شاعر: فریبا کلهر با سه اثر، محمدرضا یوسفی و اسدالله شعبانی هر کدام با دو اثر.

۷. پرکارترین تصویرگر: امیر نساجی با چهار اثر و کاظم طلایی با سه اثر.

۸. پرکارترین بازنویس: سعید آل رسول با سه اثر و محمدرضا سرشار (رهگذر) و مهتری ماهوتی با دو اثر.

تعداد عنوان	نام مؤسسه انتشاراتی
۸	سروش
۶	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
۵	پنجره
۳	بنیاد بعثت و قدیانی
۲	تربیت، حوزه هنری، مدرسه و قلمرو

۱۰. مجموع تیراژ کتابها: ۲۶۸۶۰۰ جلد کتاب و به طور متوسط تیراژ هر کتاب ۱۱۷۱۵ جلد.

۱۱. مجموع صفحات کتابها: ۲۳۹۲ صفحه کتاب و به طور متوسط برای هر کدام حدود ۶۲ صفحه.

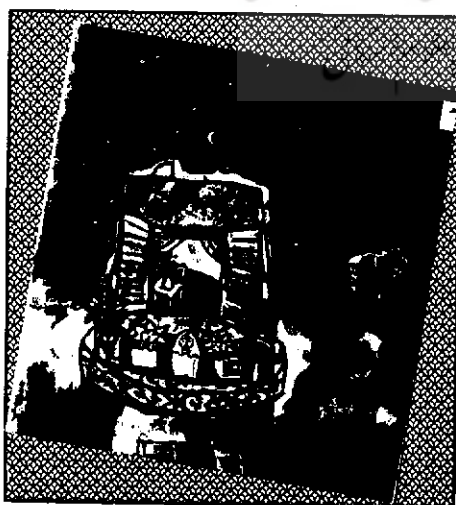
۱۲. مجموع بهای کتابها: ۷۳۲۶ ریال و به طور متوسط برای هر کتاب حدود ۱۸۳۲ ریال.

خواب بوده است.

داستان سوم، «ننه ستاره» داستان پیرزنی روستایی است که با دختری به نام ستاره زندگی می‌کند. او، دخترک را شبی در کنار جوی و بر روی پونه‌ها یافته است. داستان با آمدن مادر دختر به پایان می‌رسد.

دیدگاه:

شخصیت «ستاره» نقطه و ویژگی مشترک

همه ستاره‌ها را دوست دارند

• نویسنده: محمدرضا یوسفی

• تصویرگر: اکبر نیکان‌پور

گروه سنی: الف - ب. ناشر: سروش. تعداد: ۵۰۰۰ نسخه. ۲۰ صفحه. رنگی. ۱۳۰۰ ریال.

این کتاب، مجموعه سه داستان است که هر کدام به نحوی با کلمه «ستاره» ارتباط دارند. داستان اول «همه ستاره‌ها را دوست دارند» داستان بچه‌گرگی است که عاشق آسمان پرستاره است. او در پی فراگیری شکار و یا خوردن غذاهایی که مادرش فراهم می‌کند، نیست. روزی مادر گرگ سعی می‌کند با ترفندی او را به شکار بفرستد. وقتی بچه‌گرگ می‌فهمد که خرگوش (شکار او) نیز ستاره‌ها را دوست دارد، از این کار پشیمان می‌شود.

داستان دوم «چرا ستاره کوچولو کم شد؟» درباره ستاره کوچکی است که شبی ناپدید می‌شود و همه ستاره‌ها تصور می‌کنند که او به کوه، دشت، جنگل و یا دریا رفته است؛ اما با آمدن «ننه ستاره» معلوم می‌شود که ستاره کوچولو پشت لحاف آبر پنهان شده بوده و در

کند و طراحی‌هایی یک‌شکل ارائه دهد؟

مسئله را ثواب برده

(قصه‌های مسئله - ۷)

- نویسنده: محمدرضا یوسفی
- تصویرگر: کاظم طلائی
- ویراستار: شراره و وظیفه‌شناس

گروه سنی: کودکان (ب - ج). ناشر: کتابهای
بنفشه (قدیانی). تعداد: ۱۱۰۰۰ نسخه. ۶۴
صفحه. ۲۵۰۰ ریال.

این کتاب دومین جلد از سلسله کتابهای
قصه‌های حسنی است و حاوی دوازده داستان
برگرفته از دوازده مثل و مثل فارسی است. این
متلها و مثلها عبارتند از: ۱. دست بالای دست
بسیار است ۲. یک مو از خرس کردن غنیمت
است ۳. آش کشک خاله است ۴. دیگ می‌گردد
درش را پیدا می‌کند ۵. زمستان رفت و
روسیاهی به‌زغال ماند ۶. آفتاب آمد دلیل
آفتاب ۷. سلام کرک بی‌طمع نیست ۸. تا
گوساله گاو شود، دل صاحبش آب شود ۹.
به‌ماه می‌گوید تو در نیا، من در آمدم ۱۰. دیوار

قصه‌های کتاب و یکی از دلمشغولی‌های مهم
نویسنده در دیگر آثار اوست. موضوع سه
داستان کتاب، ساده و جذاب است. در طرح
داستانها، حوادثی ساده و عاطفی آمده است که
در بسیاری موارد خواننده را به خواندن و
پیگیری ترغیب می‌کند و صحنه‌ها را باورپذیر
می‌سازد. همچنین، لطافت قصه‌ها با ذهنیات
کودکان نزدیکی بسیاری دارد. قصه اول کتاب
ما را به یاد قصه‌هایی می‌اندازد که پیشترها در
قالب «کتاب کودک» منتشر شده‌اند و در آنها
نیز طبیعت و ذات حیوانی درنده در معرض
تغییر و تحول است. مثلاً می‌توان به کتاب خرسی
که می‌خواست خرس باقی بماند از یورگ اشتاینر
ترجمه ناصر ایرانی، کتاب «بری که...» نوشته
جمشید سپاهی، و کتاب «لافاکادیو» نوشته شل
سیلور استاین (که در همین شماره پژوهشنامه
مطرح شده است) اشاره کرد.

در قصه دوم، نویسنده به‌شکلی ساختگی
اطلاعات را پنهان کرده است. در این مورد
بایستی به‌گونه‌ای عمل می‌شد که قابل پذیرش
باشد. «کم شدن ناکهانی ستاره کوچولو و
تصویرات به‌دریا، کوه، دشت و جنگل رفتن او و
در نهایت به‌همراه ننه ستاره از پشت لحاف ابر
بیرون آمدن و...» می‌توانست زیباتر بیان شود.
نثر کتاب، ساده و روان است و
شخصیت‌پردازیها، امکان برقراری ارتباط میان
خواننده و کتاب را میسر می‌سازد.

آقای نیکانپور، تصویرهای این کتاب
را نیز با شیوه سالهای اخیر خود کار
کرده‌اند. تصاویر مثل همه تصویرهایی که
ایشان در چند سال اخیر ارائه داده‌اند، با‌مزه و
شیرین‌اند. اما بیننده حق دارد از خود سؤال کند
که آیا تصویرگر مجاز است با توجه به‌متن‌های
متفاوت، با شیوه‌ای یکسان و تغییرناپذیر رفتار

مفهومی را در خود نهفته است، فهم این مفهوم برای گروه سنی مخاطب این کتاب آسان نیست و مشکلی از او را حل نمی‌کند.

با این همه، در مجموع جمع‌آوری این قصه‌ها در یک کتاب برای خردسالان، کاری خوب است. طرح همه قصه‌ها ساده و روان است که این ویژگی به فلسفه ضرب‌المثلها برمی‌گردد. در مجموع خواندن این کتاب را می‌توان توصیه کرد.

آشنای غنچه‌ها

قصه‌های زندگی امام خمینی (س)

- بازنویس: افسانه شعبان‌نژاد
- تصویرگر: فریبا الفلاطون
- ویراستار: شهرام رجبزاده

گروه سنی: ج - د. ناشر: پنجره. تعداد: ۲۰۰۰۰ نسخه. ۳۰ صفحه. ۱۰۰۰ ریال.

دیدار با دریا

قصه‌های زندگی امام خمینی (س)

- بازنویس: عبدالمجید نجفی
- تصویرگر: فیروزه گل‌محمدی
- ویراستار: شهرام رجبزاده

گروه سنی: ج - د. ناشر: پنجره. تعداد: ۲۰۰۰۰ نسخه. ۶۲ صفحه. ۱۵۰۰ ریال.

صدای پای آب

قصه‌های زندگی امام خمینی (س)

- بازنویس: محمد ناصری
- تصویرگر: محمدرضا لوازانی
- ویراستار: شهرام رجبزاده

گروه سنی: ج - د. ناشر: پنجره. تعداد: ۲۰۰۰۰ نسخه. ۶۲ صفحه. ۱۵۰۰ ریال.

میهمان آسمان

قصه‌های زندگی امام خمینی (س)

موش دارد، موش هم گوش دارد ۱۱. حسنی را خواب برده، گردوها را آب برده ۱۲. نه چک زدم نه چانه....

این کتاب به‌گونه‌ای نوشته شده است که برای کودکان دبستانی قابل استفاده باشد.

دیدگاه:

فکر اولیه نگارش کتاب «حسنی را خواب برده...» فکری جالب و خوب است. به‌بیانی دیگر، نویسنده در نظر داشته که برای هر مثل قصه بنویسد، اما متأسفانه قصه‌ها، قصه نشده‌اند، زیرا در آنها از ویژگی‌هایی مانند کره داستانی، کشش، شخصیت‌پردازی و احیاناً توصیف، خبری نیست. در بیشتر قصه‌ها برای فضاسازی، بیشتر به‌اسمها تکیه شده و توصیف‌ها نیز کلی است. مثلاً در قصه دهم (دیوار موش دارد، موش هم گوش دارد) نام شخصیتها «ننه کلی» و «بابا علی» است که بابا علی گز می‌فروشد و دیگر هیچ.

از سوی دیگر، قصه‌ها اگر قصه بودند و سرانجام به مفهوم و پیام ضرب‌المثلها می‌رسیدند کارها بهتر می‌شد. اما بیشتر قصه‌ها در واقع بسط کتی همان مثل یا مثل است. در همین قصه دهم «بابا علی» دائم گوشت می‌خورد و موش برای گربه خبر می‌برد.

نویسنده در این کتاب برای منطق قصه اهمیتی قائل نشده و فقط سعی کرده قصه را به شکلی به‌ضرب‌المثل برساند. اکثر قصه‌ها، به‌محض شروع در دو صفحه بعد به نتیجه می‌رسند و طبیعی است که خواننده درگیر ماجرا نمی‌شود و با او ارتباطی برقرار نمی‌گردد.

از سویی، کوشش نویسنده برای معنی کردن مثلها صرف شده نه آفریدن قصه. در ضرب‌المثل، نوعی پیچیدگی وجود دارد که

- بازنویس: ناصر نادری
- طراح جلد: کریم نصر
- تصویرگر: امیر نساچی

گروه سنی: ج - د. ناشر: پنجره. تعداد: ۲۰۰۰۰ نسخه. ۶۴ صفحه. ۱۷۰۰ ریال.

یک بقمه بزرگت

قصه‌های زندگی اماه فمینی (۱۱)

- بازنویس: مهری ماهوتی
- تصویرگر: ابوالفضل همتی‌آهویی
- ویراستار: شهرام رجب‌زاده

گروه سنی: ج و د. ناشر: پنجره. تعداد: ۲۰۰۰۰ نسخه. ۷۲ صفحه. ۱۷۰۰ ریال.

به‌نقد تفصیلی این مجموعه در بخش «نقد فصل» از همین شماره پژوهشنامه مراجعه کنید.

قصه‌ها به سر رسید، سنی به فونه اش نرسید

(قصه‌های سنی - ۱۴)

- نویسنده: مژگان شیخی
- تصویرگر: کاظم طلائی
- ویراستار: حسین فتاحی

گروه سنی: ب و ج. ناشر: قدیانی. تعداد: ۱۱۰۰۰ نسخه. ۶۴ صفحه دو رنگ. ۲۵۰۰ ریال.

این کتاب شامل ده قصه است که چکیده قصه نخست آن را می‌خوانید:

هزارپای کوچکی قرار است تازه وارد مدرسه شود، و پدرش قصد دارد برای او هزار لنگه کفش بخرد؛ اما هزارپا کوچولو بدون توجه به نظر پدر و کفشدوزک، اصرار می‌کند که همه این کفشها باید بندی باشند. پدر و کفشدوزک چون نمی‌توانند هزارپا کوچولو را راضی کنند، به‌خواسته او تن در می‌دهند. خرید این هزار لنگه کفش همان و بروز دردسرهای مختلف همان، چرا که پوشیدن آن همه کفش یک طرف و

بستن بندهای آن یک طرفه! عاقبت، هزارپا کوچولو به دلیل دردسرهای فراوان، به داشتن هزار لنگه کفش راحتی و بی‌بند، رضایت می‌دهد.

دیدگاه:

قصه‌های این مجموعه درونمایه‌هایی جذاب و کودکانه دارند. به‌نظر می‌رسد استفاده از شخصیت‌هایی مانند هزارپا، کفشدوزک، مار زنگی، لاک‌پشت و جیرجیرک که همگی مرموز و مورد توجه کودکان هستند، از همین رو صورت گرفته است. جالب آنکه در برخی از قصه‌ها می‌توان این شخصیت‌های حیوانی را با کمی تسامح به‌شخصیت کودک انسان تبدیل کرد.

پیرنگ داستانها و حوادث آنها در عین سادگی، جذاب و انتظار آفرینند. همین ساختار ساده، داستانها را بیشتر برای گروه سنی «ب» خواندنی کرده است تا گروه سنی «ج». پیام اصلی بیشتر این داستانها اخلاقی است.

شهیدا»، «سرود انقلاب»، «لحظه پیروزی»، «انقلابی دیگر»، «سیزده آبان»، «بهار در پایین»، «۲۲ بهمن»، «خورشید پیروزی»، «فروردین در بهمن»، «جای او خالی» و...

گل‌های خنده

ای کودکان، ای کودکان
آمد بهاران
گل‌های شادی سر زده
از خاک ایران
*
رویده بر لب‌های ما،
گل‌های لبخند!
اکون بیا با ما بگو
شکر خداوند!
*
کاخ ستم شد زیر و رو،
از خون گلها
آمد زمان خرم
پیروزی ما.

به‌عنوان مثال، پیام داستان اول این مجموعه، احترام گذاشتن و گوش دادن به حرف بزرگترها و پیام قصه سوم، پرهیز از تنبلی و تن‌پروری است.

در برخی از داستان‌های این مجموعه، اشکالاتی منطقی به چشم می‌خورد که شخصیت‌پردازی آنها را با اشکال روبه‌رو کرده است. به‌عنوان مثال در داستان «من رنگ سبز را دوست دارم!» پلنگی می‌خواهد قورباغه‌ای را بخورد در حالی که قورباغه برای پلنگ، بسیار کوچک و ناچیز است. در داستان «مار زنگی بی‌زنگ» موشی که در همسایگی مار زندگی می‌کند، برای مار کوچک بی‌زنگ، زنگ هدیه می‌برد، در صورتی که موش یکی از طعمه‌های اصلی مار به‌شمار می‌رود. در داستان «قصه ما به‌سر رسید» شاهدیم که به‌جز کلاغ، هیچ یک از حیوانات نمی‌توانند با حسنی صحبت کنند و کلاغ هم چون کلاس زبان رفته قادر به انجام این کار است. نظر داستانها، ساده، روان و صمیمی است.

گل‌های خنده

- سراینده: جعفر ابراهیمی (شاهد)
- تصویرگر: کوروش پارسا نژاد

گروه سنی: ج - د. ناشر: حوزه هنری. تعداد: ۲۳۰۰ نسخه. ۴۸ صفحه. ۱۸۰۰ ریال.

این کتاب، حاوی ۲۱ قطعه شعر درباره انقلاب است که طی سالهای متمادی از آغاز انقلاب تا زمستان ۶۹ جمع‌آوری و به‌ترتیب زمان سرودن مرتب شده‌اند. سراینده در مقدمه گفته است: «این اشعار یادگار آن روزها هستند و از نظر کیفی و کمی متفاوتند.» عناوین شعرها عبارتند از:

«بهار»، «دومین سال پس از آزادی»، «ای

دیدگاه:

آنچه این مجموعه را از دیگر آثار شاعر متمایز کرده است موضوع انقلاب و سیر آن از آغاز تا امروز است. شاعر، خود معترف است که در این کتاب قوت و ضعف اشعار مد نظر نبوده، بلکه ثبت تاریخی لحظات به یاد ماندنی انقلاب و دفاع مقدس و شهیدان منظور نظر وی بوده است. نخستین شعرهای این کتاب، تجربه‌های اولیهٔ اویند و هنوز به انسجام و یکدستی زبان و بیان شعر کودک امروز نرسیده‌اند. روند طبیعی رشد کارهای شاعر در مقایسه آثار این کتاب، کاملاً مشهود است. به بیانی دیگر با پیش آمدن اشعار، کم‌کم شاعر از مستقیم‌گویی دور می‌شود و رنگ و بوی شعاری آثار ابتدای کتاب، جای خود را به شعر می‌دهد:

(در کلاس انشا) ← معلم گفت: «ساکت، کودکانم /
 نباید گریه و زاری برآرم / برای ماندن این راه باید / به راه
 این شهیدان یا گذاریم» [(۵۸)]
 (سیزده آبان) ← شهر لرزید از صدای کودکان /
 «زنده می‌سازیم ما اسلام را / منت ما روزی مسلسل
 می‌شود، / می‌کشیم این شاه خون‌آشام راه» [(پاییز ۶۰)]
 (خورشید پیروزی) ← خورشیدها را / بشمار بامن
 / خورشید روشن / خورشید بهمن. [(زمستان ۶۳)]
 (امام آمد) ← شده مثل یک شاخه گل، دستها /
 به سوی گل روی او وا شده / گل خنده رویده بر روی خاک
 / و تهران بر از بوی گلها شده. [(زمستان ۶۹)]

کتاب از نظر توجه به مناسبتی خاص، ارزشمند است، اما همین ویژگی بر جنبه‌های ادبی و هنری آن تأثیر گذاشته و آن را تحت الشعاع قرار داده است. در واقع کتاب «گل‌های خنده» کارنامهٔ اشعار سیاسی و انقلابی شاعر است.

تصاویر این کتاب به اندازهٔ مفهوم انقلاب، صریح، بی‌پرده، ساده، تهاجمی و شعارگونه‌اند. در جایی، یک مشت گره کرده و چند لکهٔ سرخ - به نشانهٔ خون - نماد مبارزه‌جویی می‌شود و در تصویری دیگر، دست کوچکی که پرنده‌ای را رها می‌کند، نمادی برای آرامش و رهایی و آزادی. سادگی مفاهیم و استفاده از دو رنگ محدود و سنگین - سرخ و سیاه - به راستی یادآور فضای روزهای انقلاب است، اما در کنار این مزایا، تصویرهای این کتاب به دلیل استفاده از تکنیک بسیار رایج قبل از انقلاب که با نام استاد مرتضی ممیز مترادف است، کهنه به نظر می‌رسند.

گاه روشن، گاه تاریک

- نویسنده: فرهاد حسن‌زاده
- طراح جلد: محسن کریمخانی

گروه سنی: ج - د. ناشر: مدرسه. تعداد: ۷۰۰۰ نسخه. ۹۶ صفحه. ۲۰۰۰ ریال.
 به نقد تفصیلی این کتاب در بخش «نقد فصل» از همین شمارهٔ پژوهشنامه مراجعه کنید.

چشمها در انتظار

- نویسنده: سعید آل رسول
- تصویرگر: امیر نساجی

گروه سنی: ج - د. ناشر: بنیاد بعثت. تعداد: ۵۰۰۰ نسخه. ۲۷ صفحه. ۸۰۰ ریال.

شمعون و یعقوب دو راهب مسیحی‌اند که به وسیلهٔ نامه از حال یکدیگر باخبر می‌شوند. یعقوب، در انتظار آمدن مردی خدایی که چشمه‌ای جوشان و زلال را نشانش بدهد، بیست و پنج سال از عمر خود را در قلعه‌ای دورافتاده در بیابانی خشک گذرانده و پیر شده است. ناگاه، روزی یعقوب متوجه سپاهی

همه محدودیت‌هایش و در عین حال، این محدودیتها گره داستانی را تشدید کرده است. داستان حادثه مدار است. در نگاه اول به نظر می‌رسد تغییر شخصیت خیلی سریع است و راهب مسیحی که سالها زحمت کشیده است، بسیار زود شیعهٔ مولا علی (ع) می‌شود، اما این انتظار ۳۰ ساله بستر زمانی مناسبی برای تحول شخصیت به‌شمار می‌آید. متأسفانه شهادت که قسمت پایانی قصه و زیباترین بخش آن است، پرداخت نشده است و نامه‌ها طولانی‌اند و خسته‌کننده که می‌توانست کوتاهتر و نامه‌ای‌تر باشد.

نثر کتاب، بسیار راحت و روان است و هیچ تعقیدی ندارد. در عین حال، واژه‌ها و تکیه‌کلامها قدمت فضا را القا می‌کنند. پرداخت قصه چندان احساس برانگیز نیست و محافظه‌کاریهای خاص خود را داراست.

اسم داستان نیز مناسب و قصه‌ای نیست، اما از این نظر که کمتر به این قصه در کتابهای مذهبی اشاره شده، تنها به دلیل انتخاب خوب قابل توجه است.

خطوطی خشن و پرداخت‌نشده، تصاویری از انسانهایی بی‌قواره - با کله‌های بزرگ و دستهای پخ - ارائه می‌دهند [تصویرهای صفحه‌های ۱۱ و ۲۵] که مربوط به داستان‌های اسلامی و از قضا مربوط به برگزیدگان این آیین است؛ آیینی که قرار است در آن سنگ و کلوخ هم آینهٔ تمام‌نمای جمال الهی باشند، چه رسد به شمایل جمیل‌ترین چهره‌های تاریخ آن! این تصویرها که در کمال شتابزدگی و بی‌انگیزگی اجرا شده‌اند، فاقد حداقل روابط زیبایی‌شناختی بوده و با مضمون کتاب بیگانه‌اند.

می‌شود که از کنار قلعه عبور می‌کنند. سپاهیان مسلمان که به قصد نبرد با لشکر معاویه به سمت کوفه می‌روند، از یعقوب می‌خواهند که به آنها آب دهد. یعقوب هم می‌گوید که آبی در آن نزدیکی نیست و باید به کنار فرات بروند. در این زمان، علی (ع) از میان سپاه بانگ می‌زند که احتیاج به این کار نیست و در نزدیکی قلعه چشمه‌ای را از زیر قطعه سنگی می‌جوشاند. یعقوب هم که چندین سال در انتظار چنین لحظه‌ای بود، نام آن مرد را می‌پرسد و می‌فهمد که جانشین پیامبر عربی محمد بن عبدالله (ص) است. یعقوب اسلام می‌آورد و راهی نبرد با سپاه معاویه می‌شود.

دیدگاه:

قالب روایی این داستان، «قالب نامه‌نگاری» است که قالبی زیبا برای روایت داستان به‌شمار می‌آید. زمینهٔ کار نویسنده زیباست. راوی قصه تزلزل و تردید دارد، زیرا انسانی است با

گیلگمش

• به روایت فریبا کلهر

• تصویرگر: محسن حسن پور

گروه سنی: ج - د. ناشر: سروش. تعداد
۵۰۰۰ نسخه. ۱۲۲ صفحه. ۲۸۰۰ ریال.

است. سؤال این است که آیا به راستی هر روایت مذهبی، اسطوره‌ای، تاریخی و خلاصه مربوط به گذشته‌ای را باید با نثر «کهنه» نوشت؟

می‌گوییم «کهنه» به این علت که در این نوع نثرها، کلمه‌ها، تعابیر، اصطلاحات و... هر کدام چون اشیایی کهنه و گرد آمده در یک انبازی نمود، کنار هم چیده شده‌اند. از آنجا که در کاربرد این عناصر نظام‌گزینش، ظرافت و هدفمندی قابل قبولی وجود ندارد، در نهایت با نثری روبه‌رو می‌شویم که کهنگی مزاحم و ملال‌آوری دارد، نه نثری «کهن‌گرا» که حاصل پاسخی دقیق به نیازهای روایت اسطوره‌ای، نیازهای دراماتیک، نیازهای نثرنویسی برای نوجوانان، نیازهای یک اثر خوشخوان و در عین حال خلاقانه باشد.

در نثر گیلگمش گاهی مسائلی مانند نبود یکدستی در کهنگی، نامتناسب بودن میزان بندبندها در موسیقی پاراگرافها و استفاده بی‌مورد از «و» در ابتدای پاراگرافها وجود دارد.

۲. تصویر و صحنه‌پردازی: در روایت‌های اسطوره‌ای چگونه باید تصویرپردازی کرد؟... آیا تصویر و صحنه‌پردازی در روایت‌های اسطوره‌ای با داستان‌های امروزی تفاوتی ندارد؟... پاسخ نویسنده به این سؤال منفی است. از نظر ما نیز پاسخ منفی است؛ اما تنها مشخصه تصویر و صحنه‌پردازی اسطوره‌ای، کلی بودن آن است؟ در این کتاب، در کنار چندین تصویر زیبا و مؤثر، گاهی به تصویرپردازی‌هایی کلی و غیرخلاقانه نیز بر می‌خوریم. تصویرهایی کلی، تکراری و ملال‌آور که انگیزه‌های بسازپرداخت یک روایت اسطوره‌ای برای نوجوانان را زیر سؤال می‌برند.

به اعتقاد ما، بازپرداخت‌های امروزی باید بار دراماتیک، بار اسطوره‌ای و بار امروزی بودن

«گیلگمش» داستان پادشاهی زورگو، تنومند و قدرتمند است که مردمان از ظلم و ستم او در عذابند. او در کوران مبارزه با پهلوانی اسطوره‌ای به نام «انکیدو» به مردم روی می‌آورد و طی حوادث گوناگون با مغامیر مرگ، افول قدرت و... آشنا می‌شود.

گیلگمش برای رسیدن به جاودانگی، به سفری پرخطر می‌رود، اما سرانجام پس از دیدار با انکیدو در سرای مردگان، خود نیز ساکن آن سرا می‌شود.

دیدگاه:

۱. نثر: انتخاب، طراحی، پرداخت، واژه‌گزینی و بازنویسی نثر این کتاب از چند جهت قابل تأمل

می‌خواهد با ترفندی مانع فعالیت پری موسیقی شود. سرانجام تلاش و سعی پری موسیقی و سایر صداها و نت‌های موسیقی، پیرزن خمره‌سوار را تسلیم می‌کند.

دیدگاه:

کتاب، در واقع قصه‌ای آموزشی است که کودکان با خواندن آن با نت‌ها، جای آنها، شکل‌ها و خطوط حامل، کلید سُل و... که از اصطلاحات موسیقی هستند، آشنا می‌شوند. هدف نویسنده، آموزش با بیانی داستانی است. نویسنده اگرچه تلاش خوبی در زمینه پرداخت شخصیت‌های قصه‌اش کرده است، ولی به دلیل بیانی مستقیم که در ارائه آموزش نت‌های موسیقی دارد، قدری به داستان و روند آن لطمه زده است؛ تا جایی که هر فصل به شکل گسسته‌ای آغاز و به نوعی قصه بر این آموزش تحمیل می‌شود. قصه، جداست و آموزش موسیقی جدا و این دو در یکدیگر تنیده نشده‌اند

روایت را همراه با هم بر دوش بکشد.

۳. کشمکشهای داستانی: نویسنده در بازپرداخت کشمکشهای داستانی و ایجاد «تعلیق» موفق بوده است. این موفقیت، شایسته تقدیر است، اما یکاش در صفحات آغازین کار، نویسنده در به دام انداختن مخاطب، تلاش بیشتری به خرج داده بود.

۴. فصل‌بندی: در فصل‌بندی کتاب ابتکار زیبایی دیده می‌شود. هر فصل - مانند الواح اصلی روایت این اسطوره - به صورت یک لوح در نظر گرفته شده است.

۵. ویرایش: با اشاره به موارد زیادی می‌توان اثبات کرد که در ویرایش این کتاب می‌بایستی دقت و ظرافت بیشتری به کار می‌رفت.

۶. مصورسازی: تصویر روی جلد کتاب از لحاظ رنگ و ترکیب خوب است، اما حرکت ندارد و نشانگر درگیریهای مختلف داستان نیست، اما تصویرهای داخل کتاب وضع مطلوب‌تری دارند. البته باید در نظر داشت که تصویرها بیشتر حال و هوای دوره ساسانیان را تداعی می‌کنند.

گامهای موسیقی

• نویسنده: قریبا کلهر

• تصویرگر: نازنین شیخی

گروه سنی: ج - د. ناشر: سروش. تعداد: ۵۰۰۰ نسخه. ۸۶ صفحه. رنگی. ۲۲۰۰ ریال

پری موسیقی به همراه هفت خواهر و برادر که نت‌های موسیقی هستند در «کلبه موسیقی» زندگی می‌کنند. این کلبه در جنگلی سرسبز قرار دارد و صدای آواز پرندگان و حیوانات حاصل تلاشهای پری و دیگر نت‌های موسیقی است. در این جنگل، پیرزنی خمره‌سوار زندگی می‌کند که موسیقی را دوست ندارد و هر بار

و به صورت منفک، در کنار هم آمده‌اند. همچنین آموزش موسیقی برای کسانی که فاقد پیش زمینه لازم هستند، چندان مفید به نظر نمی‌رسد. این کار در حد توجه دادن کودک به علائمی است که بعدها در صورت آموزش موسیقی، مفهوم پیدا می‌کنند.

نثر کتاب، ساده و روان و شخصیت‌پردازی و حادثه‌پردازی داستان خوب است.

تصاویر این کتاب، همه چیزهایی را که کودک به آن نیاز دارد، در خود جمع کرده است: بازمزگی، شیطنت، شخصیت‌های مضحک، حرکت‌های خنده‌دار و رنگهای پرکشش و شاد، اما فاقد خلاقیت است، زیرا نمونه‌های بسیاری از این نوع کارها در آثار اروپایی و امریکایی دیده می‌شود. به بیانی دیگر تصویرگر این کتاب، آموزش خلاقیت را از بیننده - و از خود - دریغ کرده است.

باغ مخفی

• نویسنده: فرانسس هاجسن برنت

• مترجم: مهرداد مهدویان

• ویراستار: زهرا سیدعرب

گروه سنی: د - ه . ناشر: کتابهای بنفشه
(قدیمی). تعداد: ۵۵۰۰ نسخه. ۲۸۰ صفحه.
۷۲۰۰ ریال.

است. مری اسم این باغ را «باغ مخفی» می‌گذارد و با دیکون - برادر خدمتکار خانه (مارتا) - درختان و گیاهان باغ را دوباره زنده می‌کند. بعد از مدتی، مری در خانه صدای گریه‌ای می‌شنود و می‌فهمد صدای کالین نوه آقای کریون است که به علت ناتوانی در اتاقی محبوس است و اخلاق بسیار تندی دارد و نمی‌تواند راه برود. سرانجام مری با کمک دیکون و مادرش، کالین را به باغ مخفی می‌برند و به او کمک می‌کنند تا بتواند راه برود. او به مرور می‌تواند حرکت کند. داستان با

بازگشت پدر کالین از سفر و دیدار از کالین و شادمانی همه به پایان می‌رسد.

دیدگاه:

پیرنگ داستان، منسجم و دقیق طراحی شده است، اما به دلیل نقش محوری «پرداخت شخصیت‌ها» پیشروی داستان - به خصوص در بخشهای آغازین - خسته‌کننده به نظر می‌رسد. تحول شخصیت‌های اصلی داستان «مری» و

«مری لناکس» بعد از مرگ پدر و مادرش - بر اثر بیماری وبا در هند - به‌خانه شوهرعمه‌اش آقای «کریون» در انگلیس فرستاده می‌شود. آقای کریون یک گوشه‌پشت است و همسرش ده سال پیش درگذشته است. او مردی ثروتمند است که در خانه‌اش باغهای زیادی دارد. مری، باغی را پیدا می‌کند که کریون پس از مرگ همسرش در آن را بسته و کلیدش را دفن کرده

شایع شده بود.» [صفحه ۱۴]

«... و اسمش خانه مدلاک بود. او زنی بود...»

[صفحه ۱۶]

۲. در جریان برخورد مری با خدمتکار (مارتا) اشاره می‌شود که مارتا لهجه یورکشایری دارد و فهم کلام او برای مری مشکل است.

«مارتا روی پاشنه‌هایش چرخید و به‌او خیره ماند. او با لهجه یورکشایری صحبت می‌کرد که برای مری شگفت‌انگیز بود.

- نمی‌توانی خودت بپوشی؟

- چه می‌گویی؟ من زبان تو را نمی‌فهمم.»

[صفحه ۳۱]

این نکته در فصلهای چهارم تا ششم نیز به‌قوت خود باقی می‌ماند و حتی کوچکترین نشانه‌ای در داستان یافت نمی‌شود تا خواننده دریابد که چرا مری کلام مارتا را نمی‌فهمد. در این زمینه، مترجم تلاشی برای ارائه نوع و تفاوت لهجه مارتا و مری نکرده است.

۳. در برخی از مقاطع نثر داستان، رد پای مترجم به‌وضوح دیده می‌شود. نمونه مشخص آن کاربرد سه عنوان «مری»، «خانم مری» و «دوشیزه مری» است که نه تنها جایگاهی منطقی در داستان ندارد، بلکه باعث اختلال در ارتباط صمیمی خواننده با کتاب شده است.

دیگر بار، شام

• نویسنده: محمدرضا سرشار (رضا رهگذر)

• تصویرگر: حمیدرضا خواجهمحمدی

گروه سنی: ۵-۸ ه. ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. تعداد: ۲۰۰۰۰ نسخه. ۷۲ صفحه. ۲۷۰۰ ریال.

ای جامه بر سر کشیده بریز

• نویسنده: محمدرضا سرشار (رضا رهگذر)

«کالین» و در کنار آنها پرداخت شخصیت‌های دیگری که بیشتر عهده‌دار وظیفه کمک به‌این تحول هستند، مهمترین محور پیشروی داستان است. به‌عنوان مثال «مارتا»، «پیرمرد باغبان» و «پرنده کوچک» (سینه‌سرخ) در تغییر شخصیت مری ایفای نقش می‌کنند و «مری» و «دیگون» بیشترین نقش را در بازسازی شخصیت بیمار و ناتوان کالین بر عهده دارند. در مجموع می‌توان گفت که نویسنده موفق شده است که مخاطب را به شخصیتها نزدیک کند و خواننده را تا انتهای ماجرا به‌پیش می‌برد و او را با آدمهای داستان، همدل و همدرد می‌سازد.

کشش داستان هم مرهون آشنایی خواننده با شخصیتهاست، گرچه شخصیتها در مواردی به‌طور ایستا و بیرون از چرخه داستان معرفی می‌شوند. از نکته‌های مثبت داستان، پرهیز آگاهانه نویسنده از جانبداری مستقیم نسبت به آدمهاست.

با توجه به آنچه گفته شد، حوادث این داستان بسیار آرام رخ داده و کند پیش می‌روند و مخاطب را آرام آرام کسل می‌کنند.

مهمترین اشکال داستان به‌نثر ترجمه آن باز می‌گردد. این محدودیت به‌سه شکل مشخص در داستان نمود یافته است.

۱. نثر در برخی موارد احتیاج به‌ویرایش بیانی داشته و با نثر ساده و روان داستانی فاصله دارد. نمونه این موارد تنها از دو فصل آغازین در زیر آمده است:

«... در حالی که همه او را فراموش کرده

بودند. هیچ‌کس به‌فکر او نبود.» [صفحه ۱۰]

«... جایی که او اول برده شد، نخواهد ماند.

اصلاً دلش نمی‌خواست آنجا بماند.» [صفحه

۱۳]

«مری زیر یک درخت مشغول بازی باخودش بود، درست مثل آن روزی که وبا

• تصویرگر: حمیدرضا خواجه‌محمدی

گروه سنی: ج - د. ناشر: پیام آزادی. تعداد: ۱۱۰۰۰ نسخه. ۱۰۸ صفحه. ۲۰۰۰ ریال.

نقد تفصیلی این دو کتاب به‌همراه سایر کتابهای این مجموعه در بخش «نقد فصل» شماره بعد خواهد آمد.

ساز شافه‌ها

• سراینده: اسدالله شعبانی

• تصویرگر: سیمین شهروان

گروه سنی: ج - د. ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. تعداد: ۳۰۰۰۰ نسخه. ۲۸ صفحه. رنگی. ۱۵۰۰ ریال.

وقتی که از خاک

گل‌های زیبا سر برآرند

به باخنده‌های رنگ و وارنگ -

دست زمین راه

در دست خورشید درخشان می‌گذارند.

خورشید با دستان گرمش

دست زمین را می‌فشارد

او هم زمین را

مانند من با شاخه گل دوست دارد.

شاعر سعی در بیان حرفهایی تازه در این زمینه دارد، اما جای پای شعر بزرگسال در این شعرها آشکار است و در واقع منطق شعر نو معاصر بر بسیاری از آنها حاکم است و معلوم نیست چه طیفی از مخاطبان، معنی و مفهوم اندیشه‌ها و عبارتهای شاعر را در می‌یابند!

- در آینه آب ترک خورد / در چشم من و پنجره‌ها / خواب ترک خورد. (شعر پرواز)

- در آینه حوض ما خانه دارند / و یک آسمان شعر و افسانه دارند. (شعر پریهای رنگی)

- تیک تاک لحظه‌ها / در سکوت خاک و آب / ساز شاخه‌ها پر از / نغمه‌های آفتاب. (شعر ساز شاخه‌ها)

نبود ارتباط معنوی و لفظی و هماهنگی‌های لازم میان اجزای بیتها و محورهای عمودی و افقی شعر، آوردن کلمات خوش‌آهنگ بدون پیش‌زمینه و مراعات نظیر، کاربرد تشبیهات و استعاره‌های غیرمعمول و دور از ذهن و... از مواردی است که در نامفهوم شدن شعرهای این کتاب مؤثر هستند. از سوی دیگر، اشعاری سست و شعاری نیز به‌کتاب راه یافته و یکدستی مجموعه را برهم زده‌اند:

چهارده شعر این کتاب، همه در دو قالب شعر نیمایی و چهارپاره و با موضوعاتی برگرفته از عناصر طبیعی و اجتماعی سروده شده‌اند. موضوعاتی مثل: «قرآن» (کلام آسمانی)، «پرچم میهن»، «روز دانش‌آموز»، «درخت، بهار»، «دوره‌گرد پیر»، «گل»، «آرزو» و «پرواز». شعر بالا با عنوان «زمین با گل» نمونه‌ای از شعرهای این کتاب است.

دیدگاه:

کتاب «ساز شاخه‌ها» مجموعه‌ای است با نگاهی نو و متفاوت از اشعار کودک و نوجوان.

- برای دردمندان / تو بهترین دوايي / برای گم‌گشتگان /
 یگانه رهنمائي (شعر کلام آسمانی)
 -روز، روز باشکوه ماست / روز خوب دانش‌آموزان /
 روز وحدت، روز پیروزی / در تمام پهنه ایران. (شعر
 روز دانش‌آموز)

این مجموعه علی‌رغم تلاشهای سراینده،
 فاقد ویژگیهای شعر کودک و نوجوان بوده و
 برای مخاطبان گروه سنی «ج-د» چندان
 مناسب نیست. کتاب گاهی فروتر و گاهی فراتر
 از سطح فکر و سن این مخاطبان است.

روی جلد این کتاب، زیبا و پرتحرک است. لکه‌های قرمز و نارنجی تصویر

روی جلد که در لباس بچه‌ها و گلها تکرار
 می‌شود و در میان زمینه آبی اطراف کتاب
 پخش شده‌اند، تحرک چشم‌نوازی ایجاد
 می‌کنند، اما تصاویر داخل کتاب با وجود
 اجرای حرفه‌ای، کاری یکنواخت، تکراری و فاقد
 عناصر بدیع و تازه است. ضعف عمده‌ای که در
 این تصویرها به چشم می‌خورد، نوسان
 طراحی‌ها از طبیعت‌گرایی صرف [تصویر
 صفحه ۲] تا دفرماسیونهای ساده شده
 کودکانه [تصویر صفحه ۲۵] است. بر همین
 اساس یکدستی تصاویر - که به‌منزله نگاه ثابت
 و ویژه تصویرگر به اشیا و پدیده‌هاست - حفظ
 نشده است.

بابا و باران

• سراینده: افسانه شعبان‌نژاد

• تصویرگر: فاطمه شهدادی

گروه سنی: الف - ب. ناشر: کانون پرورش
 فکری کودکان و نوجوانان. تعداد: ۵۰۰۰۰
 نسخه. ۲۳ صفحه. رنگی. ۱۲۰۰ ریال.

این کتاب از ده چهارپاره آهنگین تشکیل

شده است. زندگی و طبیعت مهم‌ترین محور
 موضوعات کتاب است. عناوین شعرهای این
 کتاب عبارتند از: «عروسی»، «کفش نو»، «هدیه
 دایی»، «یک شانه کوچک»، «بی‌بی و عروسک»،
 «خروس ما»، «عکس دو تا کیوتر»، «بابا و
 باران»، «آقا کلاغه» و «غنچه پیراهن من».

دایی که کفّاش است

دیروز اینجا بود

در دست دایی جان

یک کفش زیبا بود

*

وقتی که او آمد

فوری صدایم کرد

آن کفش زیبا را

با خنده پایم کرد

*

کنشی که دایی داد

زیبا و کوچک بود

بر روی آن عکس

یک کشدوزک بود

*

دیدگاه:

کتاب «بابا و باران» که با زبانی ساده و صمیمی همراه با نکاتی طنزآمیز برای کودکان گروه سنی «الف و ب» سروده شده است، به بیان برخی صحنه‌ها و اتفاقات زندگی روزمره مخاطبان می‌پردازد؛ آمدن باران در جشن عروسی که یادآور ترانه‌ای عامیانه است، هدیه‌دایی که کفّاش است و نقش یک کفش‌دوزک را بر کفشی انداخته است، چتر نبردن پدر در یک روز بارانی و....

برخی از کلمات و اصطلاحات بعضی از شعرها به فرهنگ و زندگی خاصی اشاره دارد که شاید همه کودکان آن را درک نکنند، مانند «بی‌بی»، «پاشویه» و «ایوان».

در این مجموعه، اصواتی مانند «شُر شُر»، «جَر جَر» و «قُو قُولی»، بسیار به کار رفته است.
 بال بر هم می‌زند / قو قولی سر می‌دهد / قو قولی قو قوهای او / خواب را بر می‌دهد. [خروس ما]
 میان خانه پیچید / صدای قارقارش / دویدم توی ایوان / که بشنم کارش [آقا کلاغه]
 نآودان از صبح زود / شُر و شُر کرده است / آب باران، کوچه را / باز هم پُر کرده است [بابا و باران]
 در مجموع سروده‌های کتاب، زیبا، خواندنی و مناسب گروه سنی «الف - ب» است.

 تصویرگری برای مخاطبین گروه سنی قبل از دبستان، کاری دشوار است؛ به خصوص اگر قرار باشد یک مجموعه شعر، تصویر شود. عمده‌ترین دلایل این دشواری، ناآشنایی خردسالان با پیچیدگی‌های تصویری است که این عامل تصویرگر را مجبور می‌کند به حداقل عناصر تصویری بسنده کند. با این وجود، تصویرگر این کتاب حق مطلب را تا حد زیادی ادا کرده است؛ تصاویر از قدرت اجرایی خوبی برخوردارند و

تعدادی از تصاویر، مثل تصویرهای شعر «عکس دو کبوتر» و «آقا کلاغه» شعرگونه به نظر می‌رسند. بزرگترین مشکل تصاویر این کتاب آن است که بدیع و تازه نیستند و طراحی‌های نظیر طراحی‌های آن بارها دیده شده‌اند.

شاعر و شنبه

- سراینده: اسدالله شعبانی
- تصویرگر: پرویز محلاتی

گروه سنی: د. ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. تعداد: ۲۰۰۰۰ نسخه. ۲۲ صفحه. رنگی. ۲۰۰۰ ریال.

این مجموعه که برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی فراهم آمده، شامل پانزده شعر در قالبهای نیمایی، مثنوی و چهارپاره است. موضوع کلی شعرها، مضامین طبیعی همچون «صدای ماهیها، نخل و آفتاب، چای داغ، تماشای طبیعت، آواز توکا، سیب سرخ و بچه‌ها، آمدن بهار و تماشای آن (صدای شکفتن و تماشا) و...» است. شعرها، به تناسب موضوع و مضمون، هفت تا حداکثر پانزده بیت دارند. به عنوان نمونه، شعر «پُست آبی» را می‌خوانیم:

می‌رود رودخانه تا دریا
 در میرش هزار نقش و نگار
 در میرش هزار لحظه ناب
 عکس آهوا، درخت، پروانه
 همه چیز، - آشنا و بیگانه -
 - چه کسی بود؟
 خنده سبی
 رود را سرخ و آفتابی کرد
 چه کسی خم شد و نگاهش را
 مثل یک نامه، پست آبی کرد؟
 می‌رود رودخانه تا دریا

او / غنچه‌ها را وا کرد...

گزینش عبارات، کلمات و مفاهیم نو که در شعر نوجوان سابقه نداشته، دیگر ویژگی کتاب است؛ هرچند که ممکن است این موارد در شعر شاعران بزرگسال معاصر بسیار زیاد باشد.

(وزش خاطره‌ها) ← چند تا سنجید پیر / سایه در گوشه مرداب / به هم ریخته‌اند / ریشه در آینه آویخته‌اند، / تخته سنگی سنگین / رفته در گوشه مرداب / به خواب / در شکافش - در آب - / زندگی بیدارست.
جینشی در همه جا، / در کارست: / مار، ماهی،
خرچنگ. /

همه در سینه آب / همه در دامن سنگ / برگ، در جیش
باد / ریگ، در خنده آب / خواب، در ساعت و سنگ /
وزش خاطره‌ها، رنگارنگ.

در تصویرهای این کتاب، دو گرایش متضاد طبیعت‌نگاری و میل به ارائه دفرماسیونهای ساده کودکانه در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند و در نتیجه یکدستی تصاویر از بین رفته است. در تصویر شعرهای «شاعر و شب‌بو»، «تماشا» و «چای داغ» چهره‌ها به شیوه‌ای طبیعت‌گرایانه و بقیه عناصر به شکل‌های رایج دفرماسیونهای کودکانه طراحی شده‌اند و در نتیجه، عناصر تصویر حداقل رابطه موزون تصویری را ارائه نمی‌کنند.

کوگا، شیرکوهی

• نویسنده: چستر آرون

• ترجمه: حسین ابراهیمی (الوند)

گروه سنی: ۵ تا ۸ ساله؛ ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. تعداد: ۵۰۰۰ نسخه. ۱۷۲ صفحه رنگی. ۲۷۵۰ ریال.

نقد تفصیلی این کتاب در بخش «نقد فصل» از

همین شماره پژوهشنامه مراجعه کنید.

می‌رود گرچه با شتاب و درنگ

می‌برد با خودش هزاران نقش

نقشها، نقشهای رنگارنگ.

*

دیدگاه:

تصاویر زیبا و شاعرانه، خیالها و مضمونهای تازه و در عین حال ساده و صمیمی، روانی و سلاست و سادگی زبان و بیان، توجه به قالبهای تازه و نوجویی، ویژگی‌های کتاب «شاعر و شب‌بو» است. پیداست شعرهای این مجموعه متناسب با گروه سنی مخاطبان (د) و با دقت فراهم آمده است. شاعر این مجموعه از عناصر خیال، احساس، عاطفه و اندیشه به خوبی بهره گرفته و به شعر بودن اثر وفادار مانده است. به بیانی دیگر، تفاوت‌های این شعرها با سروده‌های مصنوعی و ساختگی کودکانه‌ها کاملاً نمایان است:

(تماشا) ← به تماشای رقص / به تماشای بهار / داشتم

می‌گشتم / لابه‌لای گل و خار

ناگهان یک گل سرخ / خنده‌ای زیبا کرد / دشت با خنده

لافاک دیو

(شیرینی که هواپ گلوله را با گلوله داد)

- نویسنده: شبل سیلور استانین
- مترجم: حمید احمدی
- تصویرگر: شبل سیلور استانین
- ویراستار: مینو کریمزاده

گروه سنی: د - ه . ناشر: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان. تعداد: ۲۰۰۰۰ نسخه. ۱۰۷ صفحه. ۱۸۰۰ ریال.
 به نقد تفصیلی این کتاب در بخش «نقد فصل» از همین شماره بزرگ هشتامه مراجعه کنید.

سرود کریسمس (متن کوتاه شده)

- نویسنده: چارلز دیکنز
- مترجم: محسن سلیمانی

گروه سنی: د. ناشر: افق. تعداد: ۵۰۰۰ نسخه. ۶۴ صفحه. ۲۰۰۰ ریال.

دیدگاه:

کتاب حاضر که از سلسله کتابهای ادبیات کلاسیک برای نوجوانان است، از دو نظر حائز اهمیت است یکی انتخاب اثر برای ترجمه و دوم ساختار و نثر کتاب. طراحی داستان به شکلی است که تغییر روحیه آقای اسکروچ قابل باور است؛ به ویژه هنگامی که راهی اغراق آمیز را برای تحوّل خود نمی پیماید. شروع داستان با انتظاری پرکشش، حس تعلیق را به وجود می آورد و داستان به خوبی و روانی پیش می رود. شخصیت پردازی در داستان خوب است و خوانندگان به راحتی با کتاب ارتباط برقرار می کنند. فضای معنوی داستان علاوه بر اینکه با فرهنگ ما همخوانی لازم دارد؛ قابل حس و در عین حال غیرمستقیم است. هدف و نتیجه داستان زیبا و ملموس است. برگردان و نثر داستان، روان و ساده است و ترجمه بودن متن حس نمی شود. این کتاب، مصداقی عالی از کتابی است که مفاهیم دینی را بدون توسل به شعار و تنها از طریق حرکت داستانی مطرح می کند. در مجموع کتاب با گروه

اسکروچ، پیرمردی ثروتمند و سخت دل است که تنها زندگی می کند. او در آستانه سال نو، با روح های گذشتگان و کریسمس های گذشته، حال و آینده رو به رو شده و حوادثی را می بیند که باعث نگرانی اش می شود. بنابراین در روز کریسمس تصمیم می گیرد رفتارش را تغییر دهد و از سرنوشت غمبار آینده که از پیش دیده است، فرار کند.

(بخش پایانی کتاب) - آن روز هم اسکروچ با همان لحن همیشگی گفت: «سلام، چرا دیر کردی؟»
 باب گفت: «بخشید دیر کردم قربان، اما فقط سالی یک روز است و دیروز، کمی جشن گرفته بودیم.»
 اسکروچ گفت: «خب حالا گوش کن چه می گویم. از امروز حقوقت را زیاد می کنم و سعی می کنم به خانواده ات هم کمک کنم. امروز بعد از ظهر، راجع به این موضوع صحبت می کنیم. در بخاری دیواری زغال سنگ بیشتری بپز و یک جعبه زغال هم برای اتاق خودت بخر.»

شریفه «وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ» را نیز دربر دارد، با طرحی ساده به‌موضوع گم شدن آن حضرت می‌پردازد و آن را با تشنگی یک درختچه تلفیق می‌کند. محور داستان بر تشنگی درختچه و انتظار برای آب یعنی سرچشمه زندگی، استوار است و آب در جای جای کتاب به‌صورتی نمادین در کنار نام محمد آمده است. تنها نکته‌ای که به‌نظر می‌آید، موضوع گم شدن حضرت محمد(ص) است (زمینه اصلی ساختار قصه). چرایی و چگونگی گم شدن حضرت، اگر استناد تاریخی داشته باشد، واقعه‌ای بسیار مهم است که در کتاب به‌مأخذ و منبع اصلی قصه اشاره‌ای نشده است. کتاب از لحاظ نثر داستانی، پرداخت و توصیف، خوب است و به‌خوبی توانسته با مخاطبان خود ارتباط برقرار کند.

تصویرهای این کتاب، به‌چند عنصر ساده مثل یک نوع گل و یک نوع پرنده محدود است و همه توانایی‌های تصویرگر را ارائه نمی‌کنند. با این وجود، شیوه طراحی روی جلد و تصویرهای داخل کتاب، نمونه‌ای بسیار رایج از تصویرگری اروپایی - امریکایی است.

سنی نوجوان مطابق است.

روی جلد این کتاب خوش‌رنگ و زیباست، تنها عنوان «سرود کریسمس» که به‌زور در گوشه‌ای از تصویر جا داده شده به آن لطمه می‌زند. تصویرهای داخل کتاب نیز نمونه‌ای از تصویرگری‌های رایج، عامه‌پسند و قوی اروپایی است.

بوی باران

• نویسنده: فریبا کلهر

• تصویرگر: کیومرث سلطانی

گروه سنی: ج. ناشر: سروش. تعداد: ۵۰۰۰ نسخه. ۱۶ صفحه رنگی. ۱۱۵۰ ریال

درختچه‌ای صحرایی از تشنگی بسیار با مرگ دست و پنجه نرم می‌کند. نسیم و پرنده‌ای کوچک به‌دور او حلقه می‌زنند و ابرها را برای بارش خیر می‌کنند. در همین حال، درختچه از پرنده می‌شنود که پسری به‌نام «محمد» گم شده و پدر بزرگش به‌دنبال اوست. درختچه می‌بیند که رد پای به‌جا مانده در کنار او، برای یافتن پسر راهنمای خوبی است و اگر روی رد پای باران ببارد ممکن است دیگر قابل تشخیص نباشد. بنابراین ترجیح می‌دهد قدری بیشتر تشنه بماند و تشنگی را تحمل کند تا پدر بزرگ، نوه عزیزش را بیابد؛ همان کسی که بعدها پیامبر می‌شود.

دیدگاه:

قصه در واقع برداشتی هنرمندانه و خیال‌انگیز از حادثه‌ای در کودکی پیامبر (ص) است که می‌تواند مقام و مرتبه آن حضرت را - حتی در کودکی - بیان کند. این قصه مذهبی که برداشتی لطیف از آیه